

Національний
банк України

Оцінка впливу коронакризи на економіку України

Ольга Погарська

Заступник директора Департаменту – начальник управління економічного аналізу

Департамент монетарної політики та економічного аналізу

Семінар для викладачів ЗВО

Київ, 02 червня 2020 року

Зміст

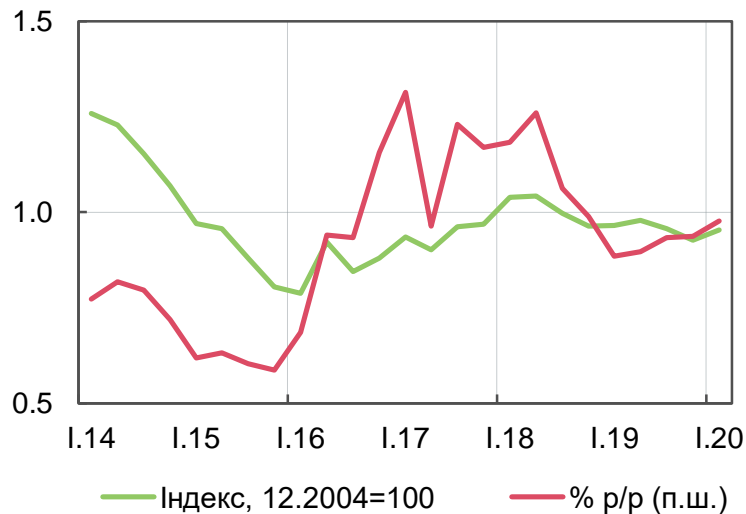
- Економічна ситуація напередодні кризи
- Перебіг кризи:
  - Вплив на економічну активність
  - Вплив на домогосподарства
  - Що відбувається з цінами
  - Чи витримає бюджет

Економічна ситуація напередодні кризи

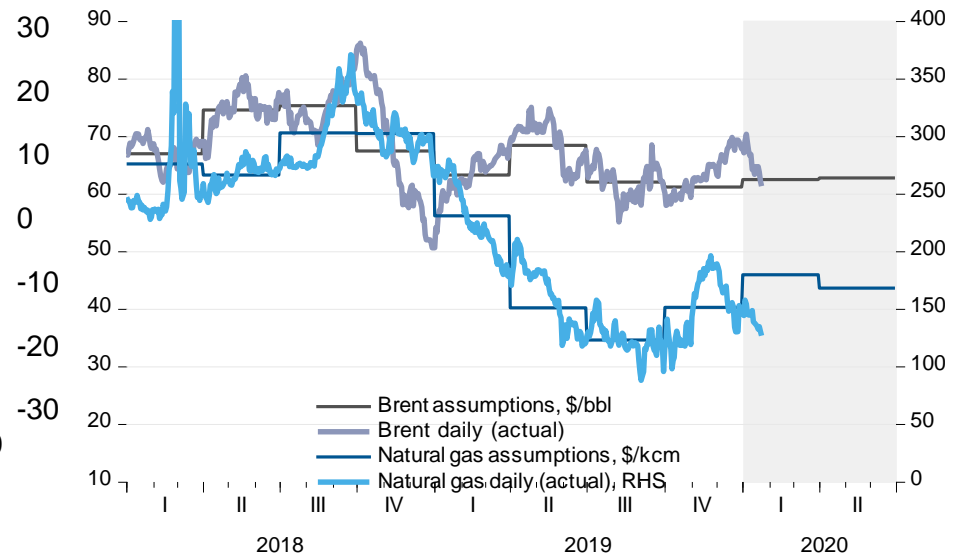
Зовнішнє середовище: оптимістичні очікування завдяки прогресу в торговельних переговорах між США та Китаєм

Індекс світових цін на товари, що переважають в українському експорті (ЕСPI)

Джерело: Refinitiv, розрахунки НБУ.

Ціни на нафту марки Brent та ціни на природний газ на європейському ринку

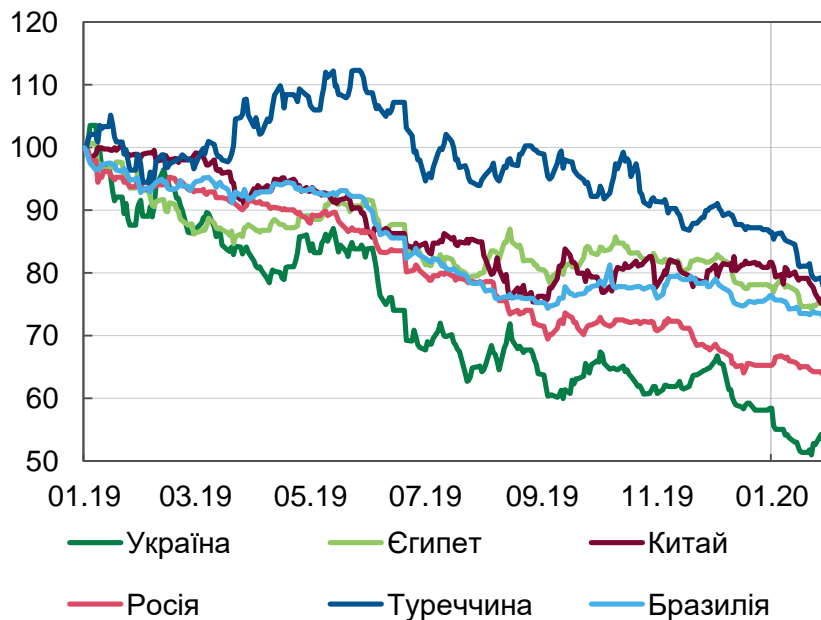

Джерело: Refinitiv, розрахунки НБУ (прогноз – ІЗ за січень 2020 року).

- Ціни на товари, що переважають в українському експорті (метали, зернові) залишалися на низькому рівні, але припинили знижуватися та навіть почали помірно відновлюватися
- Ціни на енергетичні товари знижувалися через цінову війну між Саудівською Аравією та Росією
- Стійкими темпами зростала економіка США, стриманий оптимізм превалював щодо очікувань зростання економіки євросони, а країни ЦСЄ зростали сталими темпами

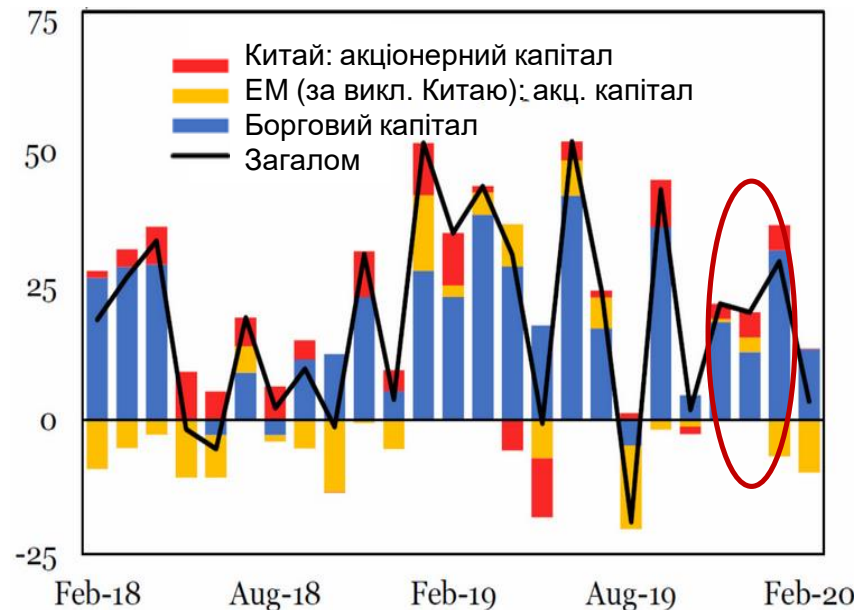
Зовнішнє середовище: м'які фінансові умови підтримували інтерес до ризикових активів

J.P.Morgan EMBI+, 01.01.2019=100

Джерело: Bloomberg.

Приплив портфельних інвестицій нерезидентів до країн ЕМ, млрд дол. США

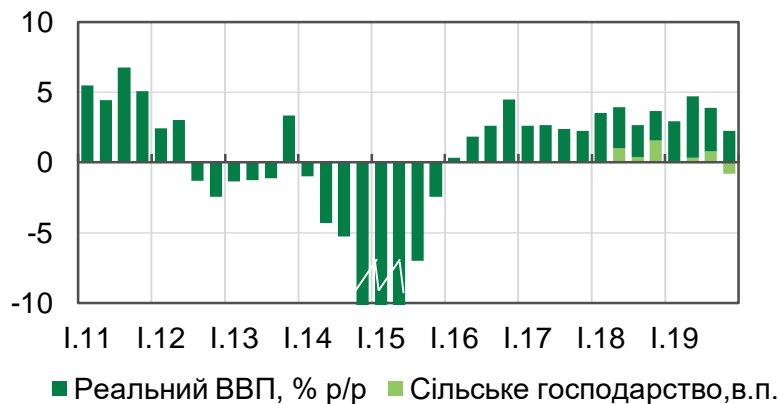

Джерело: Haver, IIF Twitter.

- Україна, як і низка інших країн ЕМ, наприкінці січня 2020 року розмістила 10-річні суверенні єврооблігації під найнижчий купон в історії
- Спалах коронавірусу в Китаї та його поширення в світі призвели до наростання панічних настроїв на світових товарних та фінансових ринках
- Але на початку відгук інвесторів був порівняно стриманим, ураховуючи попередній досвід поширення пандемій, швидкість дій китайського уряду та безпрецедентні заходи з локалізації поширення захворювання

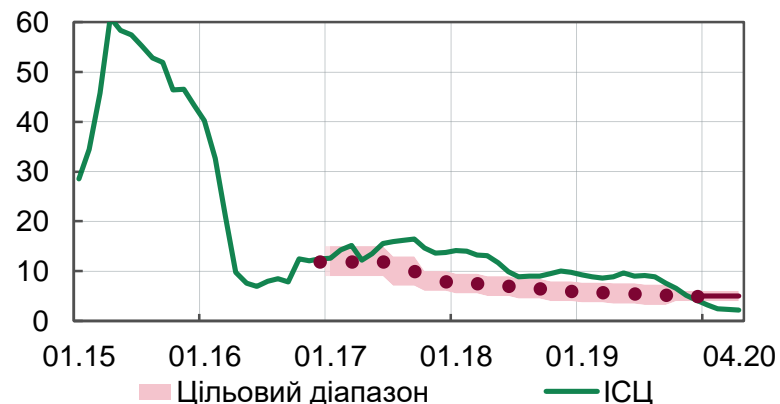
Внутрішня ситуація: стійкий розвиток та макроекономічна стабільність

Реальний ВВП

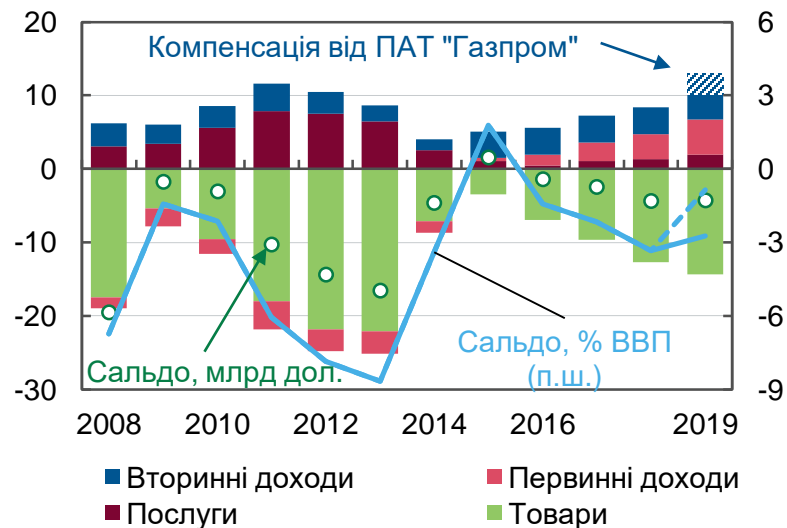

Джерело: ДССУ, НБУ.

Інфляція та цілі з інфляції, % р/р

Сальдо рахунку поточних операцій, млрд дол.

Пунктиром – з урахуванням компенсації від ПАТ "Газпром".
Джерело: НБУ.

Валові міжнародні резерви

Джерело: НБУ.

Канали впливу пандемії COVID-19 на українську економіку

Категорія	Вплив
Бізнес	<ul style="list-style-type: none"> • різке зниження надходжень через<ul style="list-style-type: none"> • карантинні заходи • зниження попиту, як внутрішнього, так і зовнішнього • скорочення зовнішньої торгівлі та зниження світових цін на сировинні товари • зростання витрат на профілактику захворювань, організацію логістики поставок і доставки персоналу, організацію роботи персоналу у віддаленому режимі • погіршення доступу до фінансування, у тому числі зовнішнього • зниження продуктивності праці через хвороби, віддалену роботу, догляд за дітьми • перебої в ланцюгах поставок товарів і комплектуючих та їх подорожчання • погіршення очікувань та зниження інвестиційної активності
Населення	<ul style="list-style-type: none"> • зниження доходів внаслідок звільнення, скорочення зарплат, неоплачувані відпустки, неможливість трудової міграції • зростання витрат на транспорт, лікування, догляд за дітьми під час карантину, товари першої необхідності та особистого догляду (через зростання цін на ці товари) • зміна очікувань та споживчої поведінки щодо товарів та послуг першої необхідності
Бюджет	<ul style="list-style-type: none"> • зменшення надходжень до бюджету внаслідок зниження ділової активності, споживання і імпорту • зростання витрат бюджету на профілактику і боротьбу з поширенням вірусу, підтримку вразливих верств населення та постраждалого бізнесу • погіршення умов залучення внутрішнього та зовнішнього фінансування (і це в період пікових виплат за зовнішніми зобов'язаннями та додаткового погіршення настроїв щодо України, спричиненого несподіваною зміною уряду)

Вплив на економічну активність

Як і більшість інших країн, Україна запровадила карантинні обмеження, щоб пригальмувати поширення захворювання

Забороняється:

Автобусне сполучення: міське, приміське, внутрішньо-обласне, міжобласне

Метро, потяги

Авіап перевезення, інше міжнародне пасажирське сполучення

відвідування установ і закладів, які надають соціальні послуги

Робота закладів культури та фітнес-центрів

Перебування на вулиці без документів

самовільне залишення місць ізоляції

відвідування закладів освіти

відвідування дитячих дошкільних закладів

ведення масових заходів

Робота кафе, ресторанів

Робота ТРЦ, готелів, хостелів

Дозволяється: робота продуктивних магазинів, послуг доставки, пошти, закладів охорони здоров'я, аптек, АЗС, фінансові та банківські послуги

Не так саме захворювання, як карантинні обмеження вдарили по економічній активності, але не на всі види і нерівномірно

Вид діяльності	частка у ВВП*, %	Прямий вплив карантину	Інші фактори
Мистецтво, спорт, розваги	0.6		
Готелі/ресторани	0.8		Відсутність туризму
Транспорт	6.7		менший обсяг транзиту карантин для вантажних перевезень
Діяльність у сфері обслуговування (оренда, прокат, турист.агентства)	1.5		відсутність зовнішнього туризму
Роздрібна торгівля*	4.3		Падіння доходів, зміна споживчої поведінки
Інші види	17.6		
Оптова торгівля*	9.1		
Будівництво	2.9		падіння інвестицій, зменшення проєктів ВДЕ
Освіта	4.6		
Е/е	3.6		тепла зима, зменшення попиту з боку ін. видів д-ті
Інша промисловість	11.3		зменшення попиту з боку ін. видів д-ті
Металургія	2.6		Зниження світових цін та зовнішнього попиту
Машинобудування	3.7		падіння інвестицій та попиту
В-во харч. продукції та напоїв	8.6		зменшення попиту з боку кафе/ресторанів /значний врожай 2019 року
С/г	10.5		посуха
Фінансова та страхова діяльність	2.9		
Охорона здоров'я	2.3		
Поштова і кур'єрська діяльність	0.1		зменш. міжнарод.авіа та ін. сполучення
Телекомунікації, ІТ	3.9		
Вир-во хім., фармацевт. продукції	1.6		

дуже негативний

нейтральний

позитивний

Скільки триватиме карантин?

Бер

Кві

Тра

Чер

Лип

Сер

Вер

Основний сценарій - пом'якшення карантину з **середини травня та повна відміна наприкінці червня:**

Дозволено: торгівлю непродуктових товарів, окремі послуги з особистого догляду, кафе/ресторани, пізніше - громадський транспорт, міжміське сполучення,
Заборонено масові заходи (спортивні, розважальні, кінотеатри), подорожі за кордон, авіасполучення

Попередній прогноз ВВП у 2020 році: +3.5%

Новий прогноз: **-5.0%**

Фактори перегляду:

прямі ефекти карантину: **-2.5 в.п.**

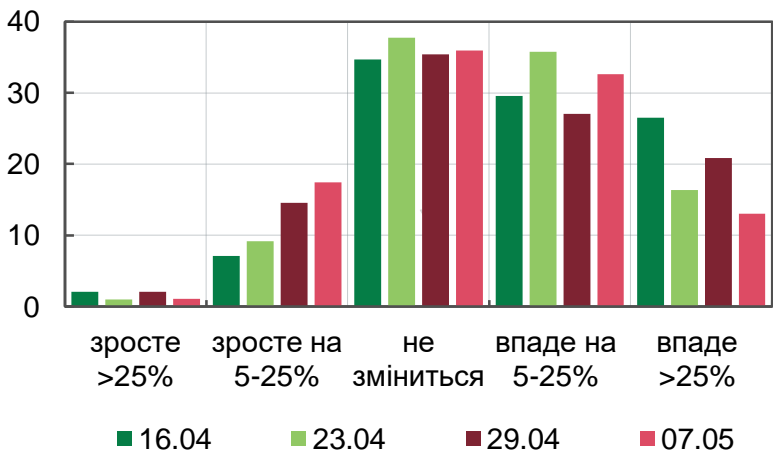
зовнішні умови: **-3 в.п.**

вторинні ефекти та інші фактори: **-5 в.п.**

заходи підтримки: **+2 в.п.**

Чим довше тривав карантин, тим гірші ставали очікування. Оголошення послаблень поживило економічну активність

Очікування щодо обсягів продажів, % відповідей

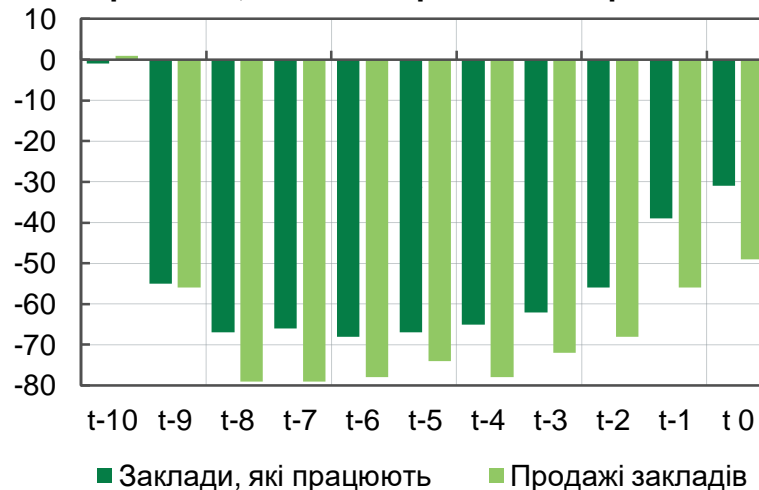
Джерело: позачергові експрес-опитування НБУ керівників підприємств.

Виробництво електроенергії, 7-денна плинна, ГВт

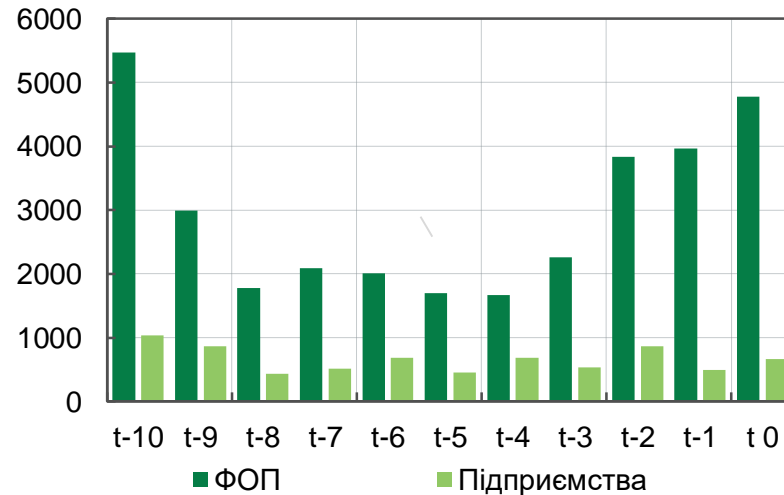

Джерело: ДССУ, НЕК "Укренерго".

Зміна кількості працюючих закладів харчування та їх продажів, % до докарантинного рівня

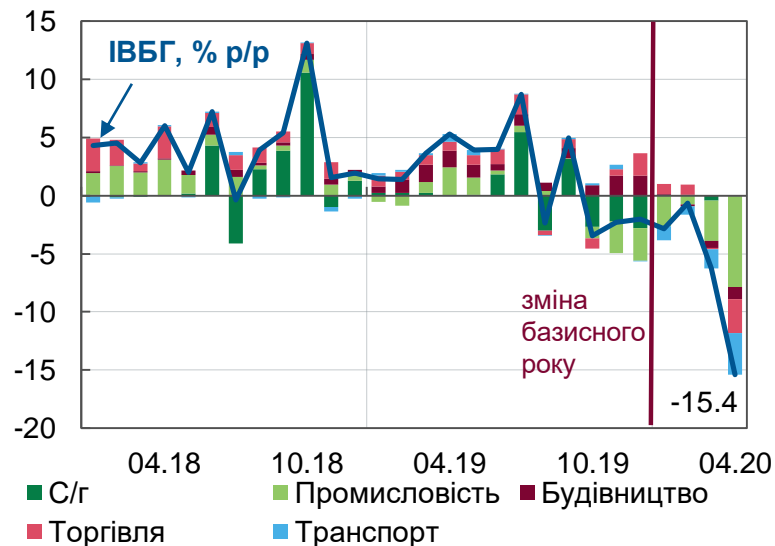
Кількість реєстрацій нових підприємств, од.

За тиждень t 0 узято тиждень 25.05-28.05, t-10 – перший тиждень 12 карантину. Джерело: opendatabot.ua, розрахунки НБУ.

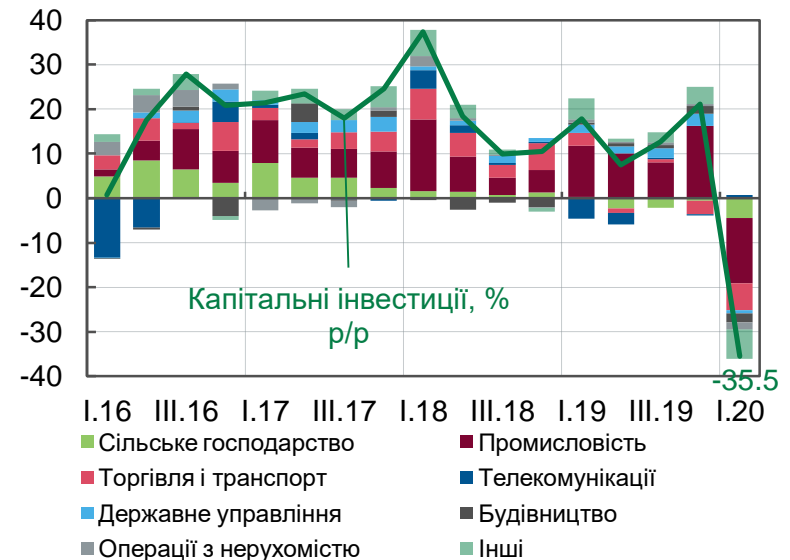
Глибина падіння економіки вірогідно буде дещо більшою, ніж очікувалося

Внески в річну зміну Індексу Виробництва Базових Галузей (ІВБГ)*, в. п.

* Для промисловості та будівництва базисним є 2016 рік, для інших видів діяльності – по грудень 2019 року базисним є 2010 рік, з січня 2020 року – 2016 рік.
Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ

Внески в річну зміну капітальних інвестицій, в.п.

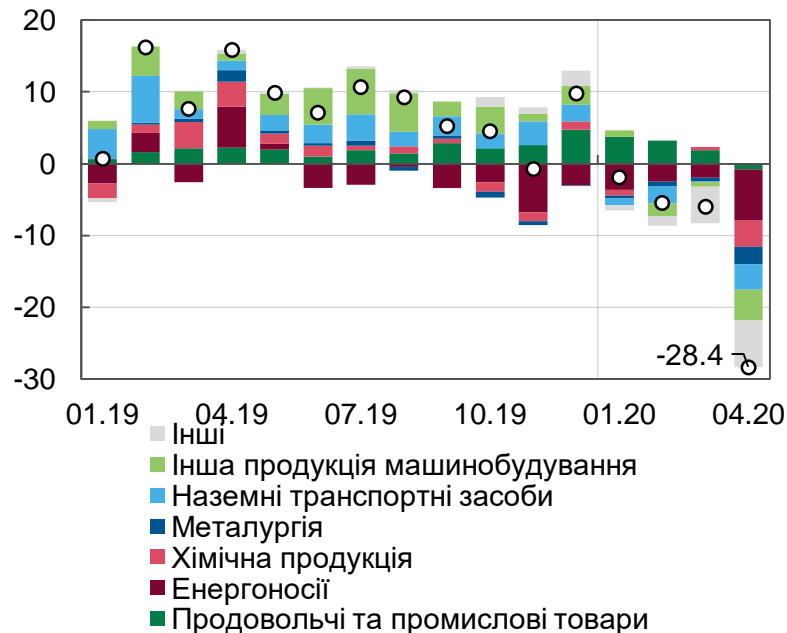

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

- Хоча фактична заборона окремих видів діяльності була введена в середині березня та переважно стосувалася секторів послуг, які не спостерігаються на щомісячній основі, вплив на базові галузі став доволі відчутним вже в березні
- Це стало результатом суттєвого скорочення зовнішнього та інвестиційного попиту, вторинних ефектів від транспортних обмежень та заборони на роботу підприємств торгівлі, харчування тощо
- Набагато відчутнішим стало й падіння роздрібної торгівлі (у квітні – майже на 15% р/р)

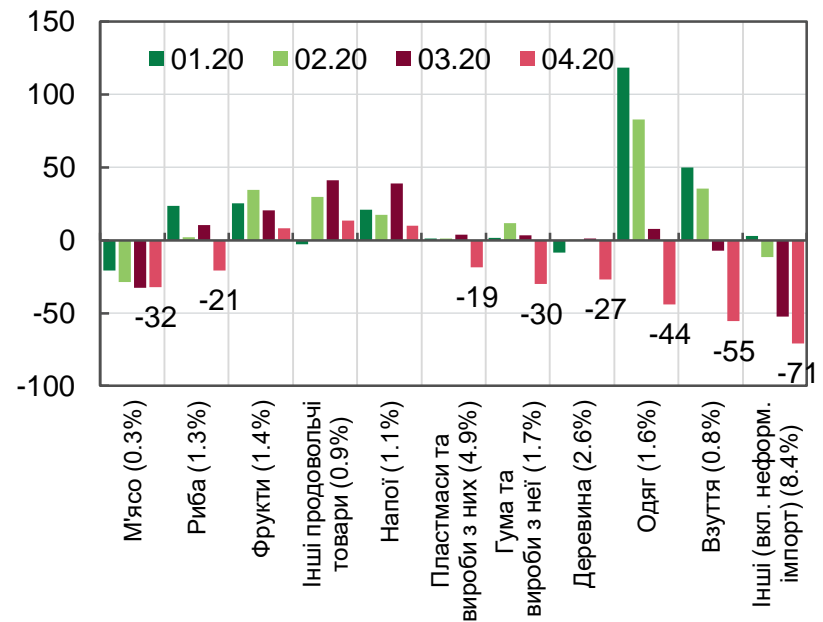
Про суттєве падіння внутрішнього попиту свідчили також й показники імпорту

Внески в річну зміну імпорту товарів, в. п.

Джерело: розрахунки НБУ.

Імпорт окремих товарів, % р/р

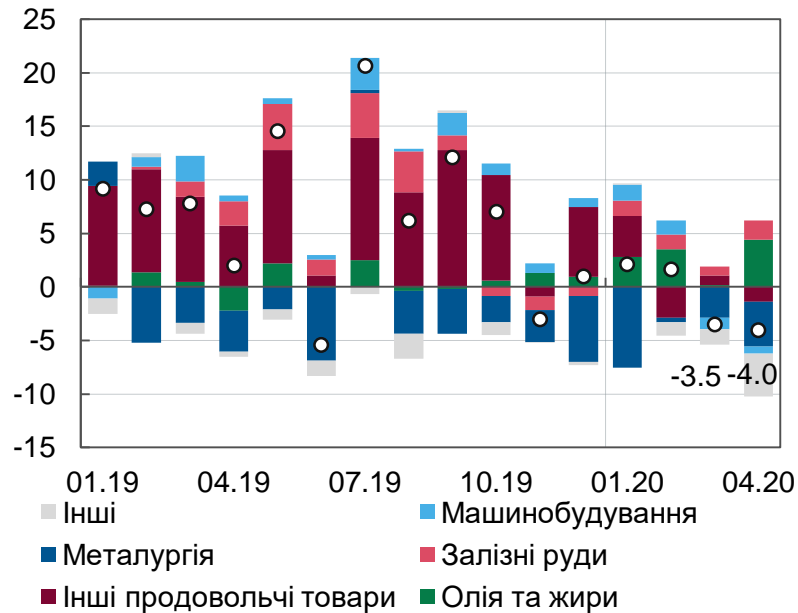

Джерело: ДМСУ, розрахунки НБУ.

- Імпорт різко знизився через звуження внутрішнього попиту, обмеження на перетин кордонів та подальше значне падіння світових цін на енергоносії
- Зокрема істотно скоротилися закупівлі продукції машинобудування та більшості товарів споживчого призначення.

Вплив на експорт був помірний та різноспрямований, а в окремих випадках – навіть додатним

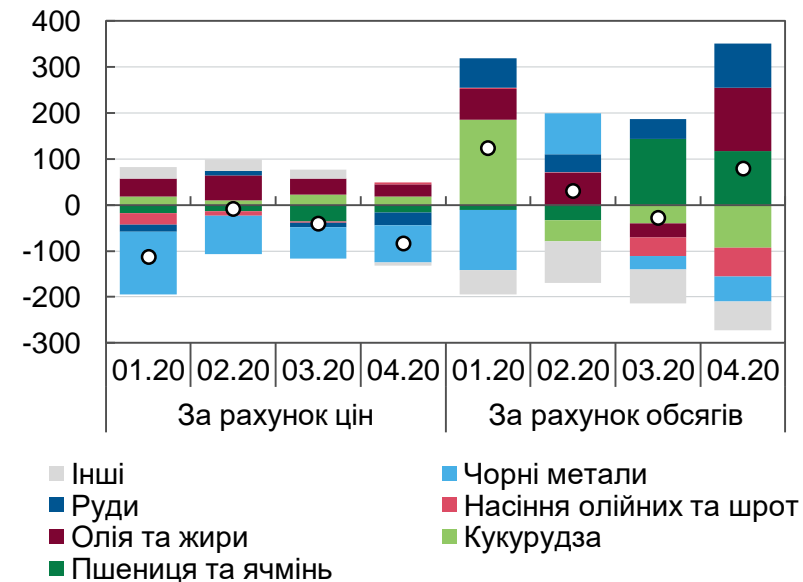
Внески в річну зміну експорту товарів, в. п.

Джерело: розрахунки НБУ.

- Скорочення зовнішнього попиту негативно позначилося на експорті металургійної продукції та кукурудзи
- З іншого боку, ажіотажний попит на окремі продовольчі товари підтримав український експорт пшениці та олійних на тлі побоювань введення обмежень на експорт та їх фактичного введення окремими країнами (напр. РФ)
- Відновлення Китаю та перебої з поставками з Бразилії через швидке поширення захворюваності призвели до нарощення експорту залізних руд

Абсолютна річна зміна цін та обсягів експорту за окремими товарами, млн дол.

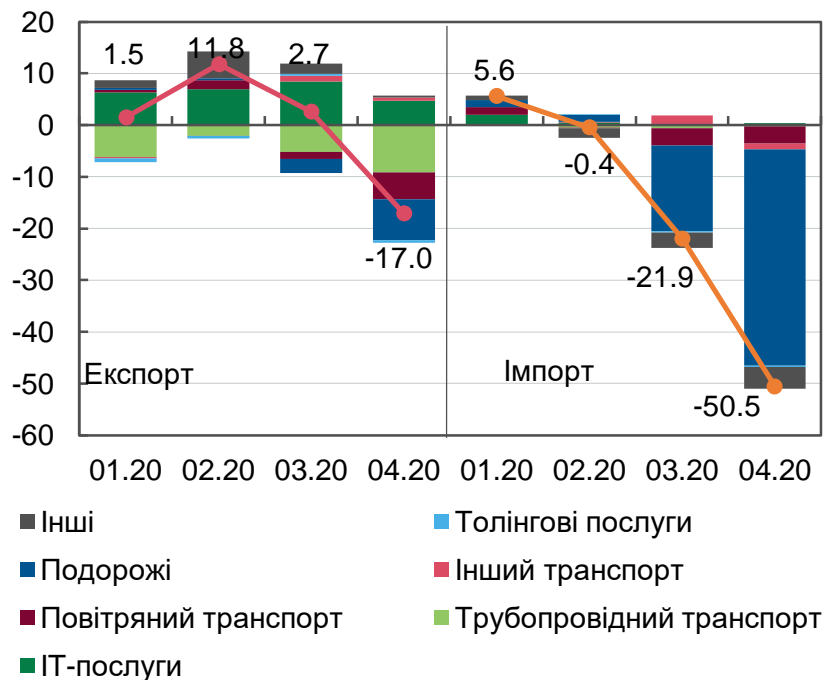

Джерело: ДМСУ, розрахунки НБУ.

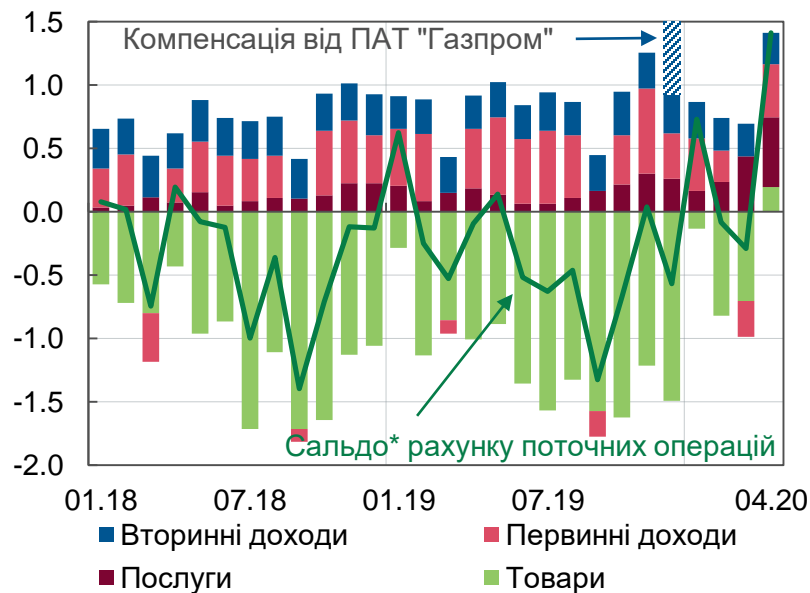
Падіння імпорту послуг було відчутно глибшим, ніж експорту, зумовивши розширення профіциту послуг

Внески в річну зміну торгівлі послугами, в. п.

Джерело: розрахунки НБУ.

Рахунок поточних операцій, млрд дол.

* Без урахування компенсації від ПАТ "Газпром".
Джерело: НБУ.

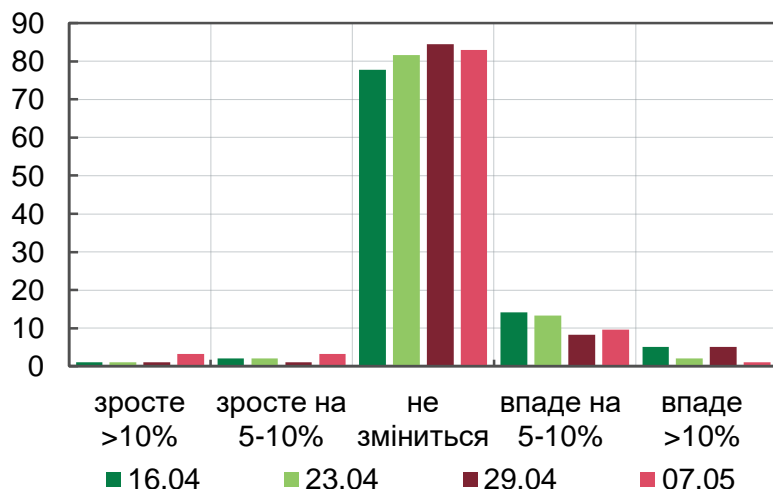
- Різке скорочення імпорту за статтею "подорожі" через поширення COVID-19 на тлі подальшого зростання експорту ІТ-послуг зумовило розширення профіциту торгівлі послугами
- У квітні сформувався значний профіцит поточного рахунку через формування додатного сальдо зовнішньої торгівлі, розширення профіциту торгівлі послугами та скорочення обсягів репатріації дивідендів

Вплив на ринок праці

Переважна більшість підприємств не була налаштована на звільнення, але коригувала плани з набору працівників

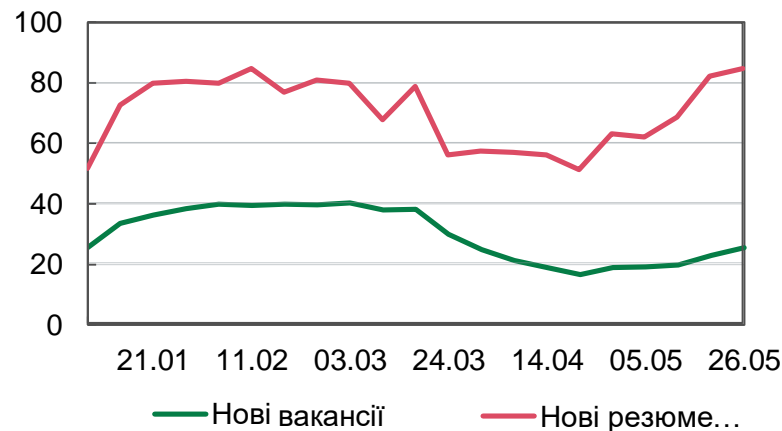
Очікування щодо кількості працівників, %
відповідей

Джерело: НБУ.

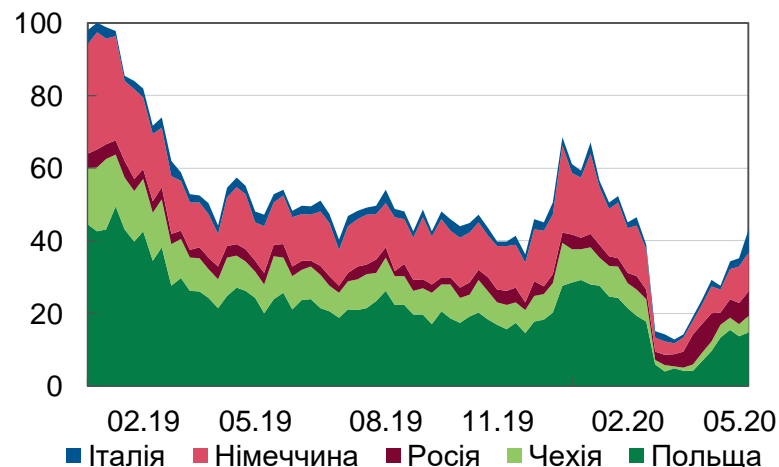
- Більше 80% опитаних підприємств не очікували змін у кількості працівників
- Кількість вакансій за період карантину різко знизилася, що може свідчити про коригування підприємствами насамперед планів щодо набору нових працівників
- Проте й саме населення не поспішало шукати роботу, у тому числі й за кордоном

Кількість нових резюме та вакансій work.ua

Джерело: work.ua, розрахунки НБУ.

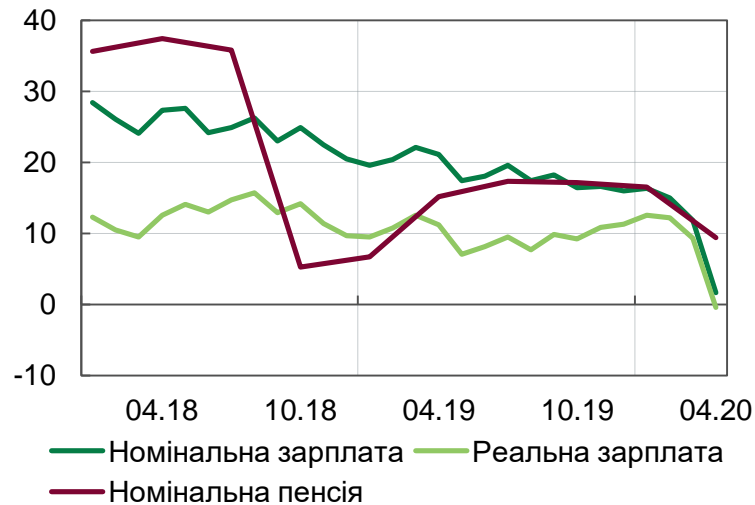
Індекс міграційних настроїв*

* Індекс побудовано на основі частоти запитів про роботу за кордоном українською та російською мовами з території України. 100 = останній максимум запитів (у січні 2019 року).
Джерело: Google Trends, розрахунки НБУ.

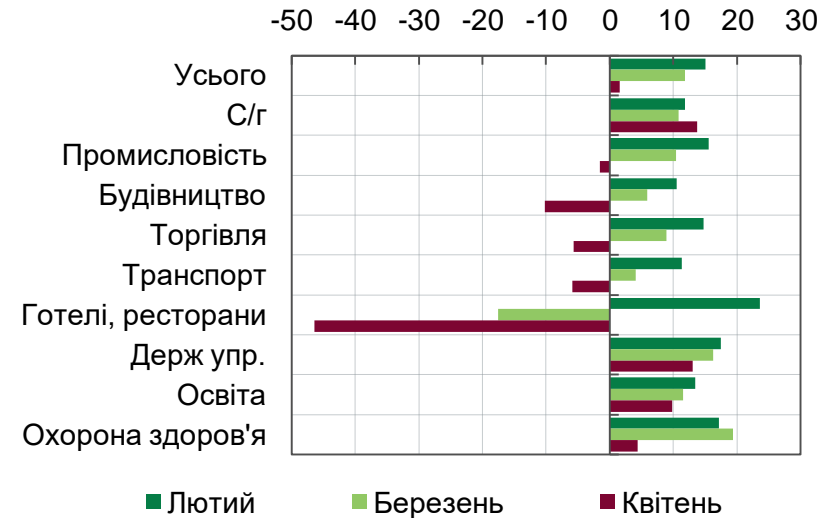
Зростання номінальних зарплат різко сповільнилося вже в березні, а в окремих видах діяльності - знизилася

Реальна заробітна плата штатних працівників та пенсія (на початок місяця), % р/р

Джерело: ДССУ, ПФУ, розрахунки НБУ.

Заробітна плата за видами діяльності, % р/р

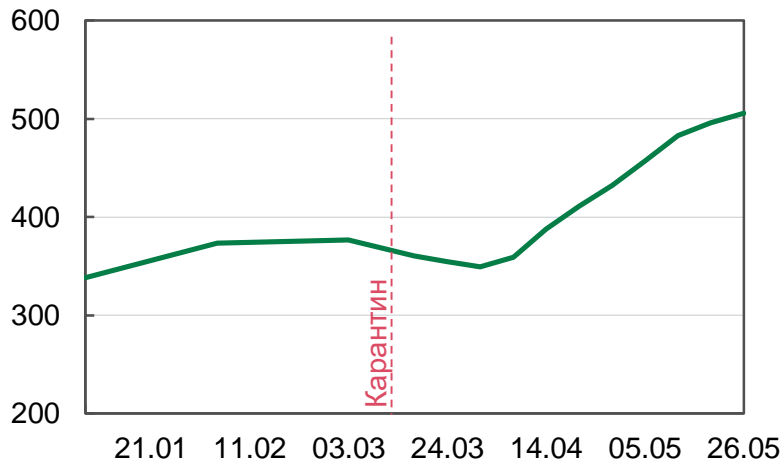

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

- У березні номінальна зарплата зменшилася у авіаційному транспорті та готельно/ресторанному бізнесі, у квітні – також у будівництві, транспорті, торгівлі, та промисловості, а в секторах із переважно державним фінансуванням її зростання стрімко сповільнилося, навіть в охороні здоров'я
- Пенсії ж надалі зростали порівняно високими темпами завдяки збільшенню соціальної підтримки з боку держави

З пом'якшенням карантинних обмежень активізувалися як роботодавці, так і населення, але попит залишається слабким

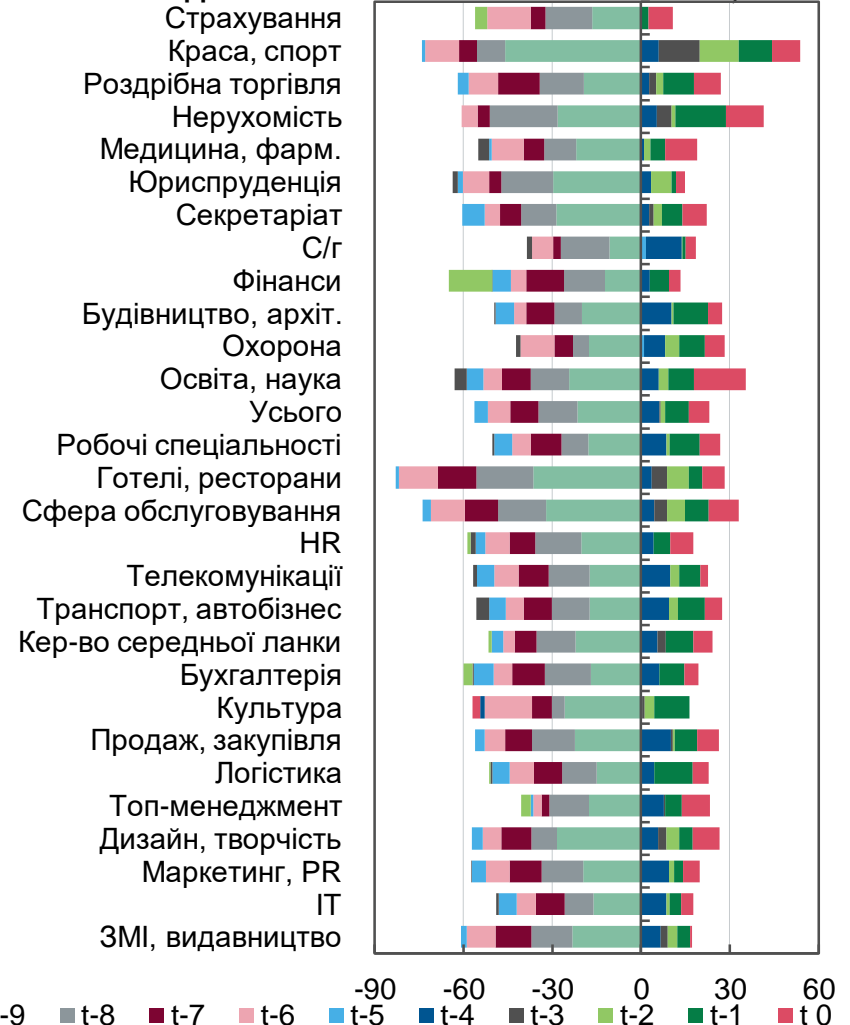
Кількість зареєстрованих безробітних, тис.

Джерело: ДСЗУ.

- **За опитуванням**, проведеним 25–30 березня, 32% працівників, що мали роботу до карантину, перебували у відпустці за власний рахунок, 4% – втратили роботу
- Згідно з **іншим опитуванням**, проведеним за аналогічний період, 10% тих, хто працював до карантину, втратили роботу
- К-ть зареєстрованих безробітних зросла з часу запровадження карантину на 40%

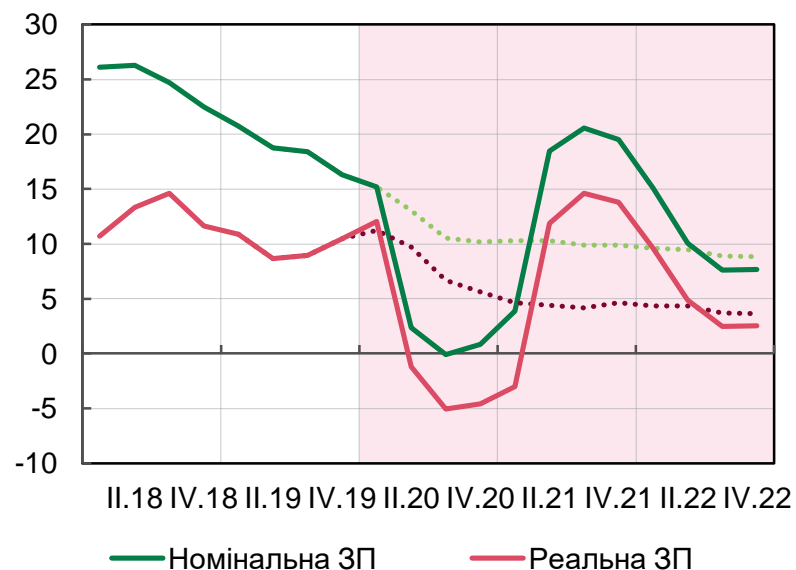
Потижнева динаміка кількості нових вакансій, %*

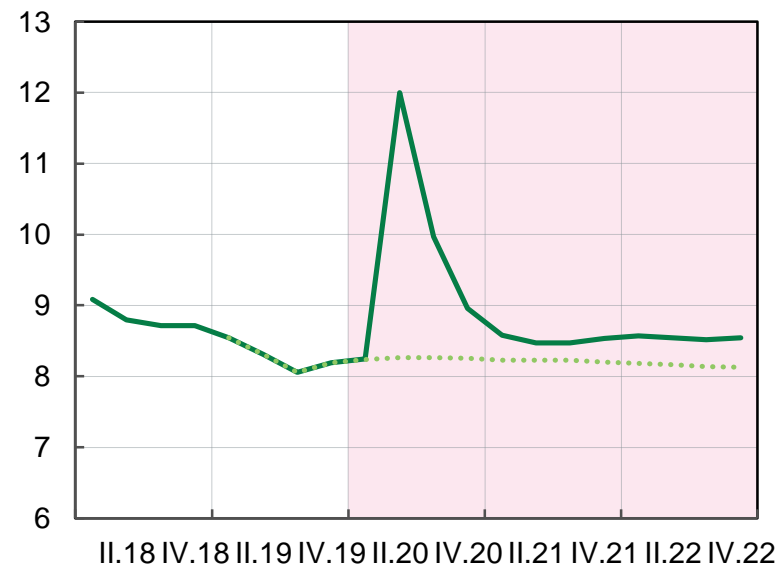
* За тиждень t 0 узято тиждень 18.05-24.05, t-1, t-2 і т.д. відображають попередні тижні. t-9 – перший тиждень карантину. На тижні t-4 work.ua запропонував кожному роботодавцю безкоштовне розміщення однієї вакансії, що 20 дещо викривлює динаміку. Джерело: work.ua, розрахунки НБУ.

Через різке падіння темпів росту зарплат та сплеск безробіття споживчий попит залишатиметься пригніченим

Номінальна та реальна зарплата, % р/р

Рівень безробіття (МОП), %

% р/р	2019	2020	2021	2022
Реальна зарплата	9.8	0.0	9.1	4.7
- попередній прогноз	9.8	8.3	4.5	4.0
Номінальна зарплата	18.5	4.9	15.6	9.9
- попередній прогноз	18.6	12.0	10.1	9.2

Джерело: ДССУ, розрахунки та прогноз НБУ (суцільна лінія – ІЗ за квітень 2020 року, пунктирна – ІЗ за січень 2020 року).

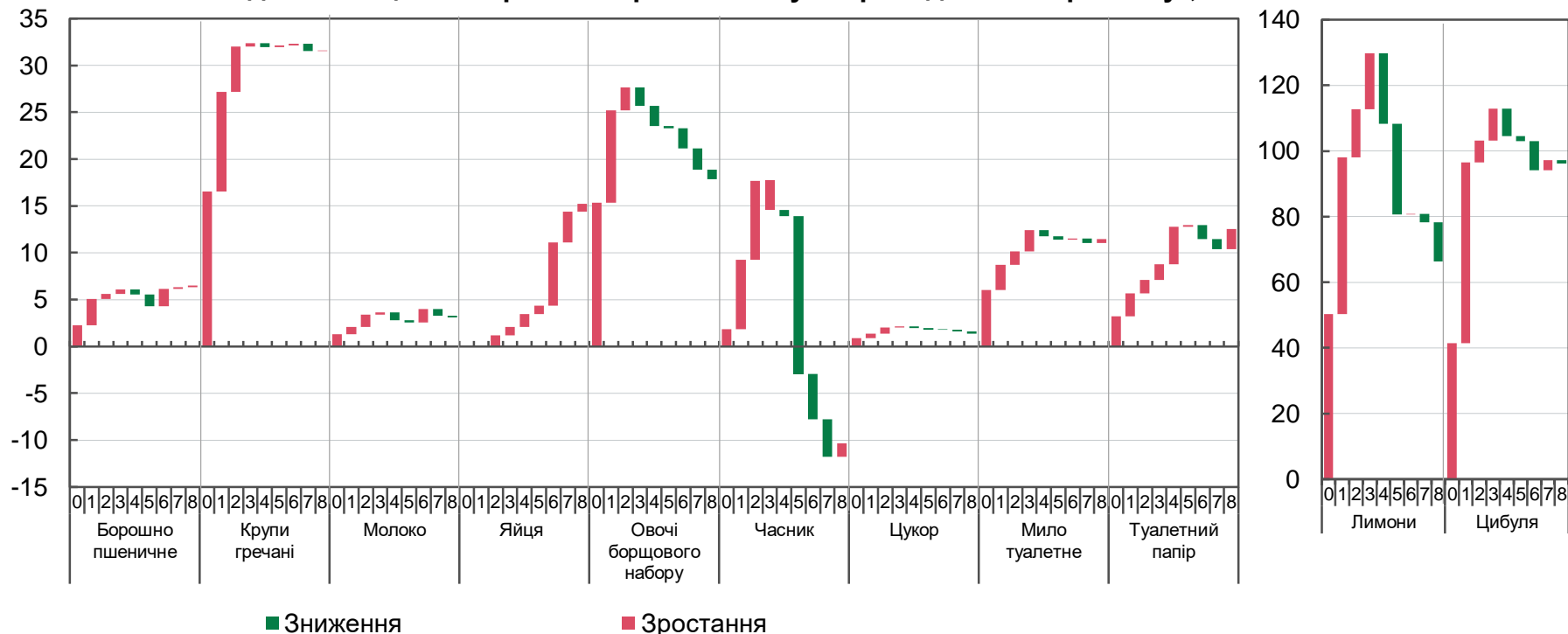

Вплив на інфляцію

Запровадження карантину та погіршення очікувань призвело до сплеску ажіотажного попиту

Потижнева динаміка цін на окремі товари з початку запровадження карантину*, %

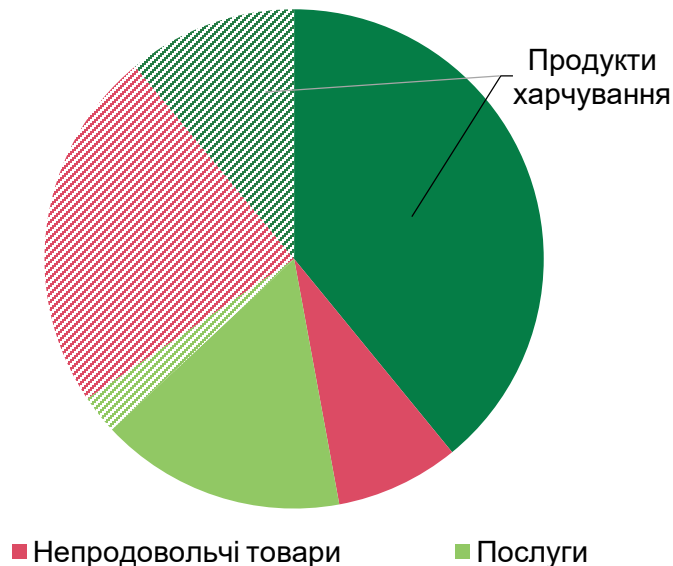
* Тиждень 0 – з 13 до 19 березня, цифри з 1 до 8 позначають наступні тижні.

Джерело: онлайн-супермаркети.

- Передусім це позначилося на цінах на продукти харчування, товари особистого догляду та засоби чищення, що призвело до зростання цін на них

Сплеск попиту на валюту та породжений ним девальваційний тиск теж тиснув на ціни на імпортовані товари

Частка імпортованих товарів* в структурі споживчого набору ІСЦ, 2019 рік**, %

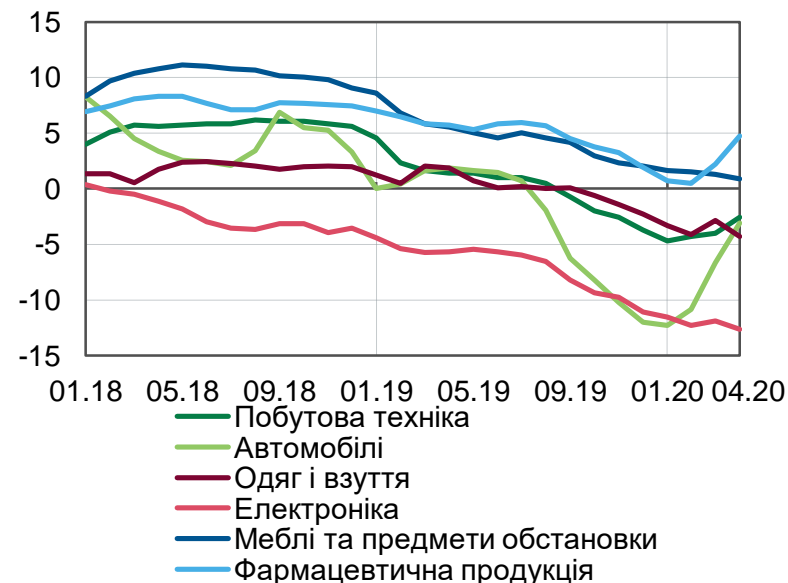

* Заштриховані області відповідають частці імпортованих товарів і послуг.

** Для продовольчих та непродовольчих товарів використано дані ДССУ щодо товарної структури роздрібного товарообороту підприємств і дані ДФС щодо імпорту окремих товарів, а для послуг – дані таблиць "Витрати – випуск" щодо частки імпорту в кінцевих споживчих витратах за видами економічної діяльності за 2017 рік.

Джерело: онлайн-супермаркети.

Зміна цін на окремі непродовольчі товари, % р/р

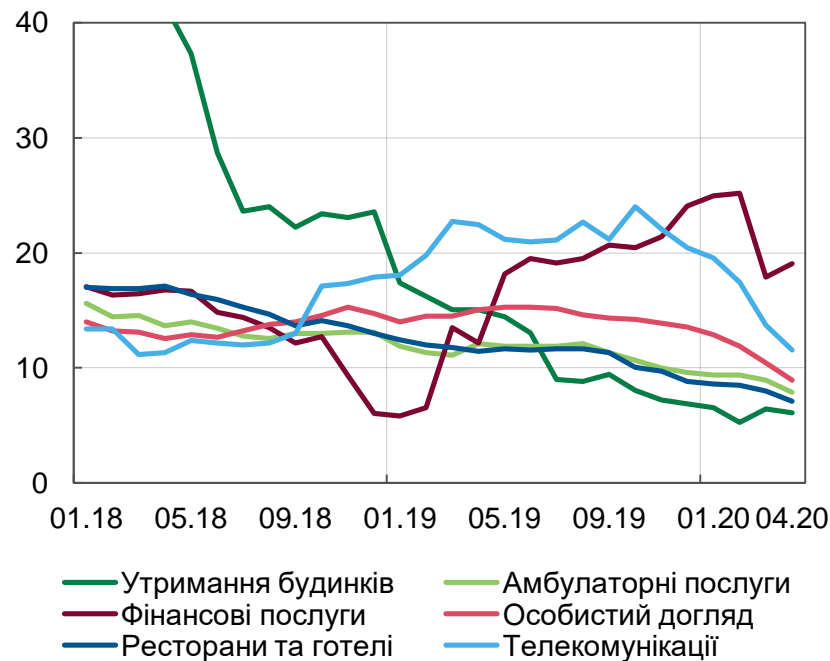

Джерело: ДССУ.

- Проте в цілому зростання цін залишилося помірним, у тому числі через відкладені ефекти зміцнення гривні наприкінці 2019 року та короткостроковий сплеск девальваційного тиску

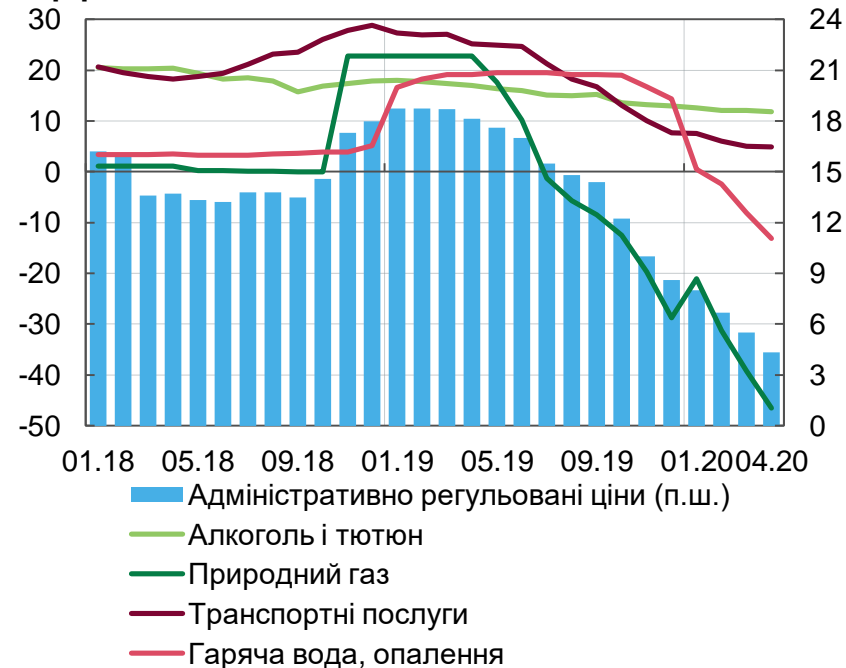
Ціни на послуги під час карантину та одразу після – the big unknown

Ціни на окремі ринкові послуги, % р/р

Джерело: ДССУ.

Компоненти адміністративно регульованих цін, % р/р

Джерело: ДССУ.

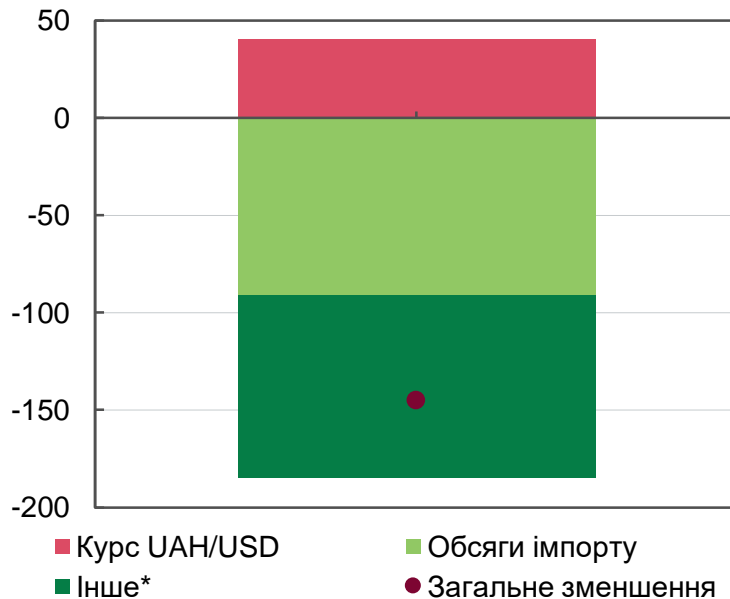
- Під карантинні обмеження підпало близько третини товарів та послуг-представників, які входять до споживчого набору
- Частину з них вдалося компенсувати завдяки он-лайн торгівлі, але надавати більшість послуг було заборонено під час карантину, тому ціни на них були недоступні для спостереження і залишилися на рівні березня
- Динаміка послуг після завершення карантину невизначена. З одного боку, в бік збільшення тиснутиме відкладений попит, вищі витрати, з іншого – загальне зниження доходів населення та зміна споживчої поведінки тиснутимуть в бік зниження цін

Вплив на бюджет

Параметри бюджету на 2020 рік потребували приведення до нових макроекономічних умов не лише через COVID-19

Фактори перегляду податкових надходжень порівняно з попереднім прогнозом у 2020 році, млрд грн

* Інше – номінальний ВВП, номінальна заробітна плата тощо
Джерело: ВРУ, КМУ, розрахунки НБУ.

Основні макроекономічні параметри

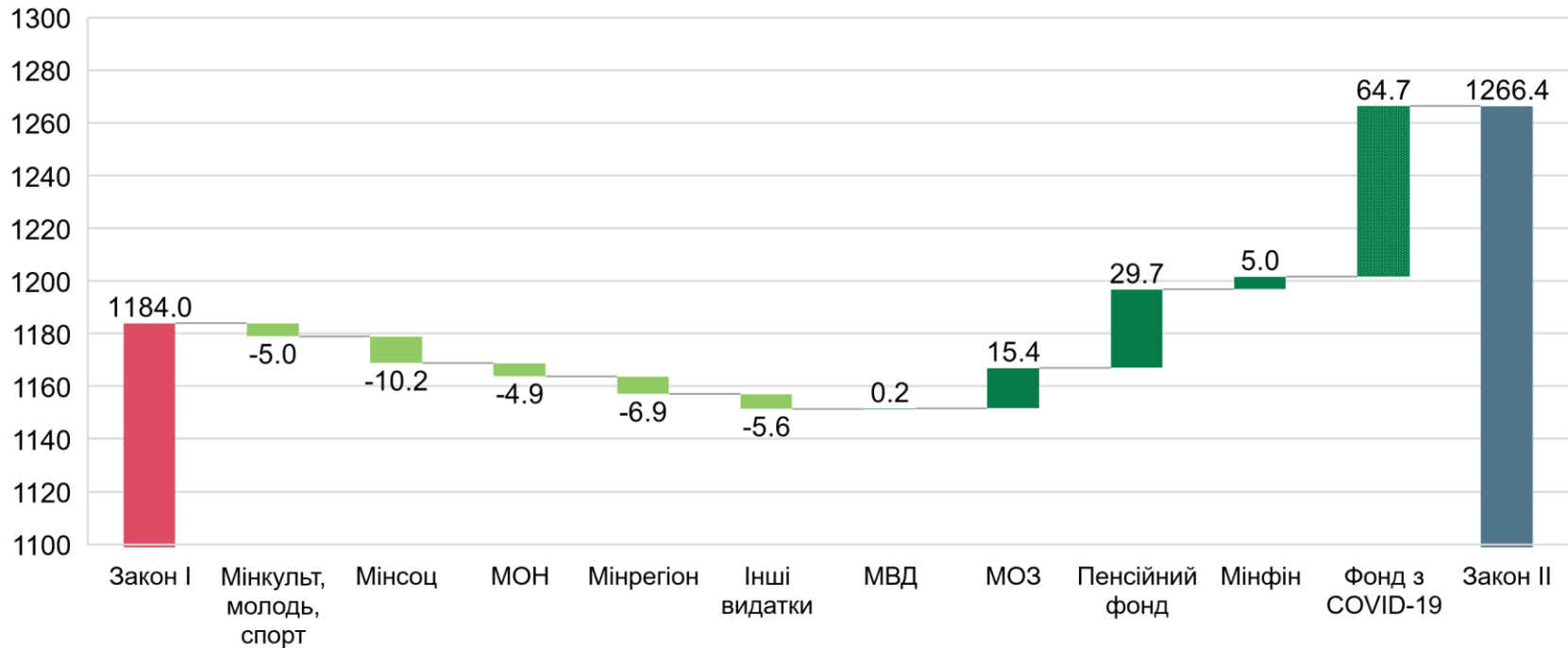
	2019	2020	
		КМУ*	КМУ**
Номінальний ВВП, млрд грн	3975	4511	3985.5
ВВП реальний, %	3.2	3.7	-4.8
Індекс споживчих цін, % (гру/гру)	4.1	5.5	11.6
Експорт товарів і послуг (млрд дол. США)	63.4	68.6	59.9
Імпорт товарів і послуг (млрд дол. США)	75.5	83.5	68.2
Обмінний курс, грн/дол (на кінець року)	23.7	27.5	29.5
Номінальна середня зарплата, % р/р	18.5	17.1	1.9

*Постанова КМУ 883 від 23.10.19; **Постанова КМУ 253 від 29.03.20
Джерело: КМУ, розрахунки НБУ.

- Зміни до бюджету відобразили нову макроекономічну реальність – скорочення ВВП та необхідність збільшення видатків у наслідок поширення COVID-19
- Однак навіть і без COVID-19 доходи мали бути переглянуті через відмінності в обмінному курсі, нижчі ціни на природний газ та інші енергоносії, нижчий імпорт товарів та послуг

... та збільшення видатків у відповідь на поширення COVID-19

Зміна видатків державного бюджету, млрд грн

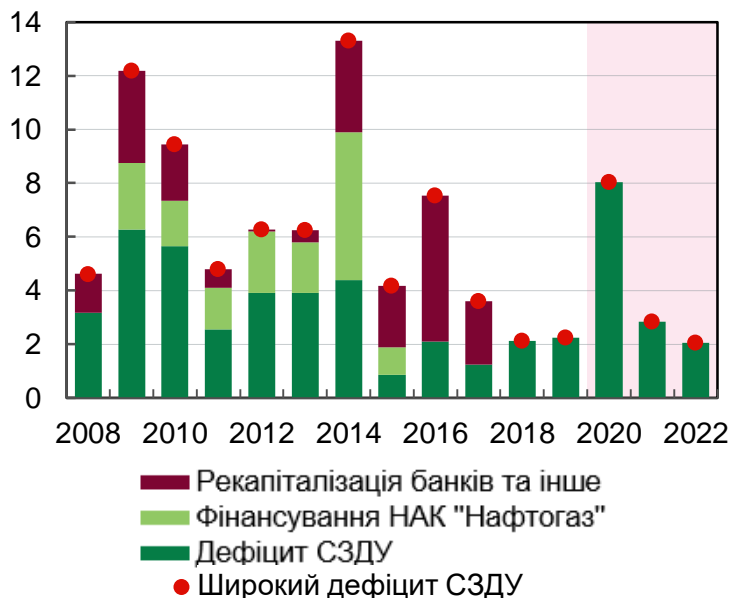
Джерело: ВРУ, розрахунки НБУ.

▪ Видатки змінено:

- ↓ на 22.4 млрд грн
- ↑ на 104.8 млрд грн

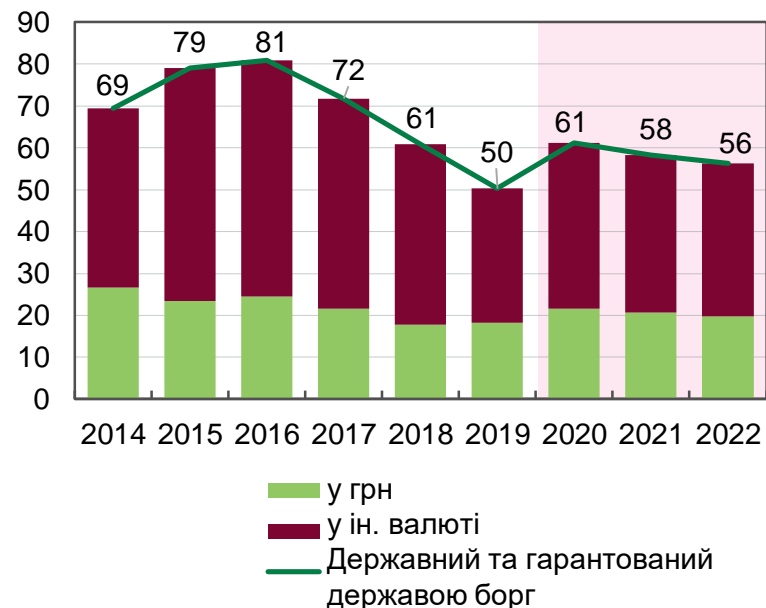
Пом'якшення фіскальної політики сприятиме відновленню економіки та чи можемо ми собі це дозволити?

Широкий дефіцит СЗДУ, % GDP

Джерело: Казначейство, МФУ, МВФ, ДССУ, розрахунки та прогноз НБУ.

Державний та гарантований державою борг, % ВВП

Джерело: МФУ, ДССУ, розрахунки НБУ.

- Загалом, так. Завдяки фіскальній консолідації, оздоровленню НАК Нафтогазу та очищенню банківської системи, які генерували значний квазі-фіскальний дефіцит у минулому, зараз країна має більший запас міцності, ніж у попередні кризові періоди
- Державний та гарантований державою борг в 2020 році досягне 61% ВВП через значне нарощування дефіциту бюджету, падіння ВВП, але з наступного року почне зменшуватися за умови повернення до виваженої фіскальної політики

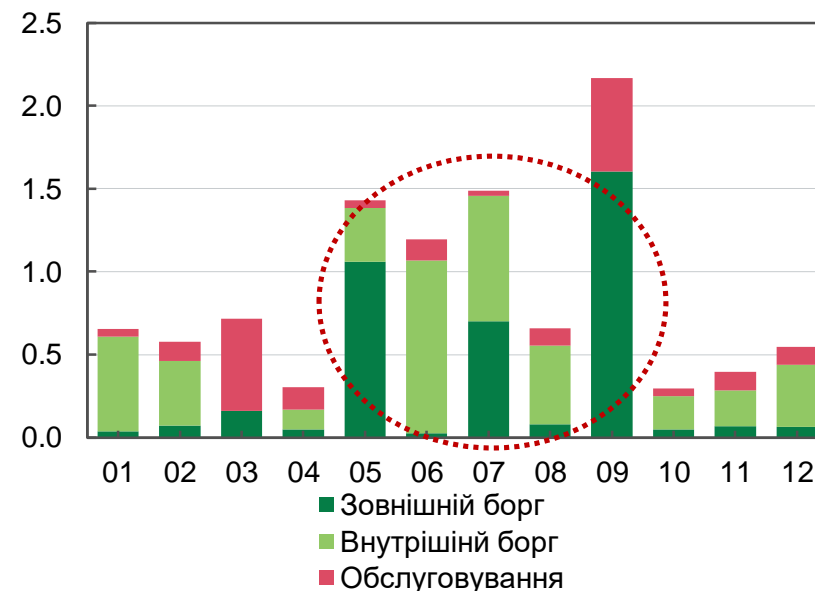

Попри більш стійку фіскальну позицію, з якою Україна увійшла в кризу, Україна потребує фінансової підтримки МФІ

Показники фінансування державного бюджету

	2019	2020	
		Закон II	
		млрд грн.	% ВВП
Дефіцит	81	299	7.5
Погашення	345	346	8.7
Внутрішні	261	216	5.4
Зовнішні	84	130	3.3
Приватизація	0.5	0.5	
Запозичення	426	643	16.1
Внутрішні	346	377	9.5
Зовнішні	80	265	6.7

Виплати за державним боргом, номінованим у іноземній валюті, у 2020 році, млрд дол. США

Джерело: ДКСУ, ВРУ, КМУ, розрахунки НБУ.

Джерело: розрахунки НБУ.

- Дефіцит державного бюджету збільшено до 7.5% ВВП, а загальні фінансові потреби сягають більше 16% ВВП
- Травень – вересень піковий період виплат за державним боргом (загалом понад 6 млрд дол. США погашення основної суми боргу)
- Без фінансової підтримки офіційних партнерів: МВФ, Світового банку, Єврокомісії – безхмарно пройти пікові виплати буде надзвичайно складно

Підсумки

- Україна увійшла в поточну кризу з більш стійкою макроекономічною позицією порівняно з попередніми кризами
- Незважаючи на це, вплив кризи буде болючим. Хоча прямий вплив від карантинних обмежень буде порівняно короткостроковим, вторинні ефекти пов'язані зі зменшенням інвестиційної діяльності та падіння доходів населення стримуватимуть відновлення
- Вплив кризи буде нерівномірно розподіленим поміж економічними видами діяльності. На відміну від попередніх криз, найбільший негативний вплив відчують сектори послуг та малий бізнес
- Позитивом, однак, є те, що малий бізнес є найбільш мобільним та продемонстрував ознаки відновлення лише з оголошенням планів щодо пом'якшення карантинних обмежень
- Криза також протікає нетипово – без значної девальвації та, відповідно, інфляційного тиску, хоча залишається певна невизначеність щодо динаміки цін на послуги
- Крім того, підтримають зростання заходи підтримки пом'якшення монетарної та фіскальної політики. При цьому розширення дефіциту бюджету не створить загроз для макрофінансової стабільності за умови підтримки фінансування з боку МФІ та повернення до виваженої політики в наступні періоди

Національний банк України

[Web](#) ▪ [Facebook](#) ▪ [Twitter](#) ▪ [Flickr](#) ▪ [Youtube](#) ▪ [Instagram](#)